

به‌یاننامه‌ی مه‌کته‌بی سیاسی پارتی دیموکراتی کوردستان

جه‌ماوه‌ری به‌ریزی خو‌شه‌ویستی کوردستان و عێراق

ئا‌شکرایه پارتی هه‌ر له‌سه‌ره‌نای دامه‌زراندنیه‌وه، خه‌باتی کردووه بۆ وه‌دیهنانی مافه‌ ره‌واکانی گه‌لی کوردستان و چه‌سپاندنی دیموکراسیه‌ت، وه‌ک دوو ئامانجی له‌یه‌کدی دانه‌براو، له‌و باوه‌ره‌وه که تهنه‌ها له‌ریگه‌ی به‌دیموکراسی کردنی سیسته‌می حوکمه‌ری عێراقه‌وه مافه‌ ره‌واکانی گه‌لی کوردستان دینه‌دی. له‌و سۆنگه‌یه‌شه‌وه جه‌نابی سه‌روک بارزانی، له‌یه‌که‌مین روژه‌کانی راپه‌رینی به‌هاری 1991دا، بۆ به‌رجه‌سته کردنی ده‌ستکه‌وته‌کانی گه‌لی کوردستان و پاراستنیان و پیاوه‌کردنیان به‌شێوه‌یه‌کی دروست، بانگه‌شه‌ی بۆ نه‌نجامدانی (هه‌لبژاردنیکی ئازاد) وه‌ک بنه‌مای دامه‌زراندنی حوکمه‌ری دیموکراسی له‌هه‌رێمدا کرد، هه‌ر بۆیه‌شه هه‌میشه پارتیمان دا‌کوکیکار بووه له‌ فه‌راهه‌م کردنی بنه‌ماو پێوه‌ره‌کانی هه‌لبژاردنیکی ئازاد و بیگه‌رد که خۆیان ده‌بیننه‌وه، لانی که‌م، له‌ بوونی یاسایه‌کی هه‌لبژاردنی دادپه‌روهرانه که گه‌ره‌نتی نوێنه‌رایه‌تی کردنی سه‌رجه‌م چین و توێژ و پیکهاته‌کانی گه‌لی کوردستان له‌په‌رله‌مان بکات و ده‌رگای ده‌نگدان و خۆپالاوتن بۆ زو‌رت‌ترین ژماره‌ی هاوولاتیان بکاته‌وه و که‌مترین ده‌نگ له‌نوێنه‌رایه‌تی به‌فیرۆ بچیت و ره‌نگدانه‌وه‌ی وویست و ئیراده‌ی کۆمه‌لگا بیت، ئه‌وه سه‌ره‌رای ئه‌وه‌ی که سه‌ره‌په‌رشتیکردن و به‌ریوه‌بردنی پرۆسه‌ی هه‌لبژاردن له‌لایه‌ن ده‌زگایه‌کی سه‌ربه‌خۆ و بیلایه‌ن و شاره‌زا و شه‌فافه‌وه له‌سه‌رجه‌م قوناغه‌کانیدا، به‌ مه‌رجی سه‌ره‌کی پاک و بیگه‌ردی پرۆسه‌که زانیوه، به‌شێوه‌یه‌ک که متمانه‌ی ده‌نگه‌ر و لایه‌نه به‌شداره‌کان به‌ هه‌لبژاردنه‌که بپاریزیت و پته‌و بکات.

له‌سۆنگه‌ی هه‌ستکردن به‌و ئه‌رک و به‌ره‌پرسیارییه‌وه بووه که له‌ماوه‌ی سالانی رابردوودا، به‌هه‌موو شێوه‌یه‌ک له‌گه‌ل لایه‌نه سیاسییه‌کانی هه‌ریمی کوردستان و عێراق کارمان کردووه، تا سه‌رجه‌م هه‌لبژاردنه‌کان به‌ شێوه‌یه‌کی دروست و دستوری به‌ریوه بچن به‌ تایبه‌تی هه‌لبژاردنی خولی شه‌شه‌می په‌رله‌مانی کوردستان له‌کاتی خۆیدا، له‌و پیناوه‌شدا به‌شداریکی جیددی بووین له‌سه‌رجه‌م گفتوگو و کۆبوونه‌وه‌کانی لایه‌نه سیاسییه‌کانی هه‌ریم و عێراق، بۆ گه‌یشتن به‌ لیکتیگه‌یشتن و سازان و کۆده‌نگی له‌سه‌ر بابه‌ته‌کانی په‌یوه‌ست به‌ یاسای هه‌لبژاردن. به‌لام دوا‌ی ئه‌وه‌ی بابه‌تی هه‌لبژاردنی په‌رله‌مانی کوردستان بره‌رایه به‌رده‌م دادگای بالای فیدرالی، سه‌ره‌رای ئه‌وه‌ی که‌یسه‌که، به‌بی پاساو و بی ره‌چاوکردنی مافه‌ ده‌ستوریه‌کانی گه‌لی هه‌ریمی کوردستان له‌ هه‌لبژاردنی دامه‌زراوه‌یه‌کی گرنگی وه‌ک په‌رله‌مان، ماوه‌یه‌کی زو‌ر دوا‌خرا تا ده‌رکردنی بریاری کۆتایی ژماره (83) وموحدتیها 131 و 185/اتحادیه/2023) له‌ روژی 21ی شو‌باتی 2024، به‌تایبه‌تیش دوا‌ی ده‌رچوونی پاشخان (حیثیات)ی بریاره‌که‌ی دادگا له‌سه‌ر یاسای هه‌لبژاردنی په‌رله‌مانی کوردستان که ورده‌کاری زیاتری ناده‌ستوری به‌رامبه‌ر هه‌ریم تیدا‌یه و درێزه‌ی ئه‌و زنجیره‌ بریاره‌ ناده‌ستوریا‌نه‌یه‌تی که له‌ماوه‌ی چوار سالی رابردوو به‌رامبه‌ر هه‌ریمی کوردستان داویه‌تی، له‌هه‌مان کاتدا ئه‌وه‌ی تیبینیمان کرد و له‌کاتی خۆیدا رای گشتیشمان لێ ئاگادار کرده‌وه، بریتیه له‌ پێشیلکاریه‌ زه‌ق و مه‌ترسیداره‌که‌ی ده‌ستور له‌ بریاره‌که‌ی دادگای بالای فیدرالییدا بۆ له‌بارکردنی سیسته‌می دیموکراسی هه‌ریم، و هه‌ولیکه بۆ گه‌راندنه‌وه‌ی عێراق بۆ سیسته‌می مه‌رکه‌زی، که ده‌کریت له‌م خالانه‌ی خوارمه‌دا روونیان بکه‌ینه‌وه:

1) دادگای بالای فیدرالی به‌ هه‌موارکردنه‌وه‌ی جو‌مگه‌ گرنگه‌کانی یاسای هه‌لبژاردنی په‌رله‌مانی کوردستان، له‌ ماده‌ده‌کانی په‌یوه‌ست به‌ دیاریکردنی سیسته‌می بازنه‌کانی هه‌لبژاردن و کۆتای پیکهاته‌کان و ژماره‌ی کورسیه‌کان و لایه‌نی سه‌ره‌په‌رشتیار و لایه‌نی تاییه‌تمه‌ند به‌ یه‌کلایی کردنه‌وه‌ی تانه‌کانی هه‌لبژاردن، سه‌ره‌رای ئه‌وه‌ی پێشیلی

مادده‌کانی (117 و 121)ی دهستوری کردوو که تاییه‌تن به گهره‌نتی کردنی سهر به‌خویی دهسه‌لاتی یاسادانانی ههریم، له‌هه‌مان کاتدا پینشیلکاری زه‌قی ماده‌دی (6)ی دهستوریشی کردوو که جهخت دهکاته‌وه له‌سهر ئه‌وه‌ی دهستاوده‌ستکردنی دهسه‌لات به‌شئو‌ازیکی دیموکراسیانه و به‌پیی ریشوئینه دهستوریه‌کان ده‌بیت، له‌کاتیکدا ئه‌وه‌موار کردنانه ده‌بیته هوی شئواندنی سیسته‌می دیموکراسی.

(2) به‌نه‌هیشتنی کورسی کوتای پیکهاته‌کان له‌یاسای هه‌لبژاردنی په‌رله‌مانی کوردستاندا، یه‌کئیک له‌ گهره‌نتیه سهره‌کیه‌کانی هه‌لبژاردنیکی نازاد و بیگهرد و هه‌لی یه‌کسان و دادپه‌روهرانه له‌ههریمدا پینشیلکرا، چونکه سهره‌رای ئه‌وه‌ی که ئه‌وه پینشیلکردنی وویست و ئیراده‌ی هاوولاتیانی ههریمه له‌مامه‌له‌کردن له‌گه‌ل بابه‌تیکه‌ی هه‌ستیاره‌ی وه‌ک پیکه‌وه ژیان و یه‌کتر قه‌بو‌لکردندا، که بو‌وته ناسنامه‌ی سه‌قامگیری و ئاشته‌وایی کومه‌لایه‌تی ههریم، له‌لایه‌کی دیکه‌شه‌وه ناکوکه له‌گه‌ل ماده‌کانی (49 / برگیه‌ی یه‌که‌م) و (125)ی دهستور و یاسای هه‌لبژاردنی ئه‌نجومه‌نی نوینهران و ئه‌نجومه‌نی پاریزگاکانی عیراق و ماده‌کانی (2) و (25) له‌ په‌یمانانی نیوده‌وله‌تی مافه‌مه‌دنی و سیاسیه‌کان (ICCPR)، که عیراق له‌ سالی 1971 په‌سندی کردوو و پیوه‌ی پابه‌نده، که هه‌موویان جهخت ده‌که‌نه‌وه له‌سهر ره‌چاوکردنی نوینه‌رایه‌تیکردنی هه‌موو پیکهاته‌کانی گه‌ل له‌ ئه‌نجومه‌نه هه‌لبژاردناره‌وه‌کاندا و به‌شداریکردنیان له‌ به‌ریوه‌بردنی کاروباری گشتیدا.

(3) دوورخسته‌وه‌ی دهسه‌لاتی دادوه‌ریی ههریمی کوردستان له‌ یه‌کلایی کردنه‌وه‌ی تانه‌کانی په‌یوه‌ست به‌ پرۆسه‌ی هه‌لبژاردنه‌وه، که له‌ ماده‌دی (شه‌شهم دووباره / برگیه‌ی چوارهم)ی یاسای هه‌لبژاردنی په‌رله‌مانی کوردستاندا دیاریکراوه، و سپاردنی ئه‌وه تاییه‌تمه‌ندییه به‌ ده‌سته‌یه‌کی دادوه‌ریی سهر به‌ (مجلس القضاء الاعلی)ی فیدرالی، زیده‌روویییه‌کی مه‌ترسیداره له‌سهر دهسه‌لاتی دادوه‌ریی ههریم، چونکه له‌لایه‌ک پینشیلکردنی سهر به‌خویی ههریمه‌کانه، و له‌لایه‌کی تریشه‌وه لادانیکه‌ی بی پاساوی ئه‌وپیا‌ده کردنه ئاساییه‌یه که له‌مه‌وپیش له‌ به‌ریوه‌بردنی هه‌لبژاردنه‌کانی ههریمدا له‌لایه‌ن کومسیونی بالایی سهر به‌خوی هه‌لبژاردنه‌کانی فیدرالییه‌وه په‌یره‌وه ده‌کرا، به‌وه‌ی هه‌میشه ده‌سته‌یه‌کی دادوه‌ریی له‌ دادگای پیداجوونه‌وه‌ی ههریم تانه‌کانی تاییه‌ت به‌ هه‌لبژاردنه‌کانی یه‌کلایی ده‌کرده‌وه.

(4) بریاره‌یه‌ک له‌ دوا‌ی یه‌که‌کانی دادگای بالایی فیدرالی بو‌ونه‌ته هوی پینشیلکردنی پرهنسیپی جیاکردنه‌وه‌ی دهسه‌لاته‌کان، به‌شئو‌هیه‌ک دادگا خوی خسته‌وته پینگه‌ی دهسه‌لاتی یاسادانان و جئیه‌جئیکردن، و هه‌ندیک دهسه‌لات و تاییه‌تمه‌ندی به‌خوی داوه که له‌ دهستوردا بو‌ی دیاری نه‌کراوه. به‌تاییه‌تی ئه‌وه کاته‌ی بریاره‌ی هه‌لو‌ه‌شاندنه‌وه‌ی یاسای نه‌وت و غازی ههریمی کوردستان ژماره (22)ی سالی 2007ی ده‌کرد، به‌پیشته به‌ستن به‌ ماده‌دی (110)ی دهستور، سهره‌رای نه‌بوونی هه‌یچ برگیه‌یه‌کی تاییه‌ت به‌ سامانی نه‌وتی له‌ ماده‌په‌دا، له‌کاتیکدا له‌ دهستوردا ماده‌دی (112) تاییه‌ت کراوه به‌ سامانی نه‌وت و گاز، که به‌روونی جهخت له‌سهر چوئیه‌تی به‌ریوه‌بردنی ئه‌وه سامانه به‌هاوبه‌شی له‌نیوان حکومه‌تی فیدرالی و ههریمه‌کاندا ده‌کات. سهره‌رای ئه‌وه‌ی له‌ ماده‌دی (115)دا جهخت له‌وه کراوه ته‌وه که له‌و پرس و بواران‌ه‌ی ده‌که‌ونه چوارچئوه‌ی دهسه‌لاته‌ هاوبه‌شه‌کانه‌وه، ههریمه‌کان دهسه‌لاتی یاسادانانیا‌ن هه‌یه، له‌وه‌ش زیاتر له‌کاتی ناکوکی له‌نیوان یاسای فیدرالی و یاسای ههریمه‌کان له‌و بواران‌ه‌دا، ئه‌وله‌ویه‌ت بو‌ یاسای ههریمه‌کانه.

(5) جگه له‌و پینشیلکارییه ده‌ستوریا‌نه‌ی له‌ بریاره‌کانی دادگای بالایی فیدرالی به‌رامبه‌ر یاسای هه‌لبژاردن کراون، چه‌ند ریکاریکی دیکه‌ی ناته‌ندروست گیراونه‌ته‌به‌ر که کوی پرۆسه‌ی هه‌لبژاردنی خولی شه‌شه‌می په‌رله‌مانی کوردستان ده‌خه‌نه ژیر پرسیا‌ری جدیه‌وه، له‌وانه بیبه‌شکردنی نزیکه‌ی (400) هه‌زار ده‌نگده‌ری ههریمی

کوردستان لهدنگدان، که دهکاته 20%ی کۆی ئهو دهنگدرا نهی بايومهتر بيان کردوه، به بيانوی نهخويندنهوهی پهنجهمۆريان، ههروهها بابتهی نادادپهروهري له دیارکردنی کورسیهکانی پارێزگای ههلهبهجهدا.

(6) دواي رووخانی رژیمی پيشو دهركهوت که عیراقی فرهنهتهوه و فره ئابین و ئاینزا، بهیهك پیکهاته به شیوهیهکی دروست بهرپوه ناچیت، بویه (هاوبهشی و سازان و هاوسهنگی) بوون به بنهمای ریکهوتی ههموو لایهنه سیاسیهکان بو ئهوهی عیراق بو ههمووان بیته و هاوولاتی ههست به بهرپرسیاریهتی بکات، بهلام بهداخهوه سیاسهتی وهلانان و دهستپهردان و برسیکردن و برینی بودجه و موچه و ههروهها سیاسهتی جیههجنیکردنی ماددهکانی دهستور بهشیوهی ئینتقائی، کۆمهڵێک ههنگاون بو بچوککردنهوهی قهوارهی دهستوری ههریمی کوردستان و بوون به بنهمای ئیدارهانی ئهم ولاته، سههرای ئهمهش پارتمان له ههول و کوششی خۆی نهوهستا بو راستکردنهوهی ئهم لادان و شیوازی حوکمرانیه که پێچهوانهی رۆحی دهستوره، بهلام دهسهلاتداری بهغدا پهروشییان پيشان نهداوه بو راستکردنهوهی ئهو لادانه دهستوریانه.

له بهرنجای ئهو راستیانهی سهروهه و پيشلکردنی بهشیک له ماددهکانی دهستور و بهرچهواکردنی ئهوهی که خودی پیکهاتهی ئیستای دادگای بالای فیدرالی نادهستورییه و بهردهوام لهبریارهکانی پهیهوست به ههریمی کوردستان، پيشیلی مافه دهستوریهکانی کردوه و دهیهویت ئهو دهستکوتانهی گهلهکهمان که به خهبات و تیکۆشان و خۆینی شههیدهکانمان و ئهفالهکران و کیمیابارانکران و دهستهی هیناون، به بریاری سیاسی و نادهستوری له گهلی کوردستانی بستینیهوه.

هاوولاتیانی بهریز؛

لیره دا لایهنهکانی هاوپهیمانی ئیدارهی دهولت دهخهینه بهردهم بهرپرسیاریتی نیشتمانی لهجیههجنیکردنی دهستور و تهوای خالهکانی ریکهوتی سیاسی و ئیداری پیکهتانی کابینهی ئیستای حکومهتی عیراق بهسهروکاتی بهریز محمد شیاع سودانی، بهپێچهوانهشهوه ناتوانین بهردهوام بین له پرۆسهی سیاسی دا.

ههروهها بو رای گشتی ناخۆیی عیراقی و ئیودهولتهی رادهگهیهنین، سههرای متمانه بهخوبنمان و به پشتیوانی گهلی کوردستان بهوهی که چون له سالی 1992 تا ئیستا لهسهرجهه ههلبژاردنهکاندا زۆرینهی خهکی کوردستان متمانهیان بهپارتیمان بهخشیوه، ئیستاش بروامان بهخۆمان و گهلهکهمان ههیه که هیزی بهکهمی کوردستانین، بهلام لهسۆنگهی تیکهیشتمانی له پینگه و بهرپرسیاریتی میژوویمان له پاراستنی مافه رهواکانی گهلی کوردستان و سیستهمی دیموکراسی و فیدرالی عیراق، ههروهها رهوایی نهان به ههلبژاردنیکی نا دهستوری و نا دیموکراسی، و وهستانهوه له بهرامبهر سهرجهه ئهو پيشیلکاریانهی دهستور که له لایهن دادگای بالای فیدرالییهوه بهرامبهر ههریمی کوردستان و دامهزراوه دهستوریهکانی ئهنگام دهدریت بهگشتی، و سهپاندنی ههمواره نادهستوریهکانی یاسای ههلبژاردنی خولی شهشمی پهلهمانی کوردستان بهتاییهتی، به بهرژوهندی گهل و نیشتمانهکهمانی دهزانین که پارتمان نهچیته ژیر باری پهسهند کردنی بریاری نادهستوری و سیستهمیکی سهپینراو له دهروهی ئیرادهی گهلی ههریمی کوردستان و دامهزراوه دهستوریهکانی و بهشداری ههلبژاردنی که به نایاسایی و نادهستوری و لهسایهی سیستهمیکی سهپینراودا بهرپوهبچیت.

مهکتبهی سیاسی

پارتی دیموکراتی کوردستان

2024-3-18